

STUDIA OBSZARÓW WIEJSKICH

2015, volume 40, pp. 115–128

<http://dx.doi.org/10.7163/SOW.40.8>

KOMISJA OBSZARÓW WIEJSKICH
POLSKIE TOWARZYSTWO GEOGRAFICZNE
www.ptg.pan.pl

INSTYTUT GEOGRAFII I PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA
POLSKA AKADEMIA NAUK
www.igipz.pan.pl

FUTBOLIZACJA OBSZARÓW WIEJSKICH W POLSCE – PERSPEKTYWA BADAŃ GEOGRAFICZNYCH

FOOTBALISATION OF RURAL AREAS IN POLAND. THE PERSPECTIVE OF GEOGRAPHICAL RESEARCH

Konrad BURDYKA¹ • Krzysztof BURDYKA²

¹Uniwersytet Warszawski
Instytut Socjologii
ul. Karowa 18, 00-927 Warszawa
burdykak@is.uw.edu.pl

²Uniwersytet Łódzki
Katedra Geografii Regionalnej i Społecznej
ul. Kopcińskiego 31, 90-131 Łódź
krzysztofburdyka@gmail.com

Zarys treści: Otwarcie polskiej wsi na fenomen sportu, obserwowane w II połowie minionego stulecia, stanowiło pochodną dynamicznego procesu przeobrażeń kultury chłopskiej. Wraz z kulturą fizyczną w wiejskich społecznościach lokalnych pojawiały się nowe zjawiska społeczno-kulturowe, na ogół o miejskiej proveniencji, w sposób istotny zmieniające styl życia mieszkańców wsi. Współcześnie obserwować można podobne prawidłowości. Przykładem jest ekspansja „kultury futbolowej” dokonująca się dzięki masowej obecności na obszarach wiejskich klubów sportowych, z których większość propaguje piłkę nożną. Artykuł stanowi przyczynek do eksplikacji zjawiska futbolizacji polskiej wsi w kategoriach geograficznych, a tym samym wyjścia poza dominującą jak dotąd w rozważaniach nad tym zagadnieniem perspektywę socjologiczną. Celem tekstu jest wykazanie związków między organizacją przestrzeni wokół widowiska sportowego a aktywnością kibicowską. Autorzy, uznając aspekt przestrzenny za immanentny dla piłkarskiej rywalizacji, podejmują próbę analizy, z zastosowaniem koncepcji funkcji miejsca, usytuowania i funkcji boisk i stadionów w układach lokalnych – w wymiarze morfologiczno-przestrzennym, ekonomicznym oraz społecznym. Chcą przy tym wskazać i uzasadnić kierunek dalszych studiów nad zagadnieniem z zastosowaniem podejścia interdyscyplinarnego.

Słowa kluczowe: obiekt sportowy, funkcja miejsca, kibicowanie, wieś, sport, futbol, społeczność lokalna.

Wprowadzenie

Sukcesywna promocja kultury fizycznej na obszarach wiejskich Polski rozpoczęła się tuż po zakończeniu II wojny światowej i wiązała się ściśle z intensyfikacją procesów modernizacyjnych. Urbanizacja i industrializacja kraju, zmiany w strukturze rolnej, upowszechnienie oświaty oraz postępująca atrofia tradycyjnej kultury chłopskiej, zwłaszcza w sferze aksjologicznej, implikowały szereg zmian w stylu życia ludności wiejskiej i sposo-

bach spędzania czasu wolnego (Styk 1999). Rosła tolerancja wobec zjawisk kulturowych sprzecznych z etosem chłopskim, w tym dla aktywności fizycznej zawierającej w swej istocie elementy bezproduktywności, egoizmu i rywalizacji. Kultura wsi zaczęła wiązać się ściśle z kulturą miasta, a sport stał się przejawem kształtowania w jej ramach nowej obyczajowości, odpowiadającej przeobrażeniom społeczno-gospodarczym polskiej prowincji, np. wyłonieniu się nowej kategorii zawodowej – chłoporobotników (Wohl 1977). Dynamikę ekspansji sportu warunkowało, przynajmniej początkowo, sprzęgnięcie tego fenomenu z socjalistycznymi postulatami prawa do ruchu, zdrowia i odpoczynku, toteż nowa, ludowa władza traktowała kulturę fizyczną – obok prasy, książki, radia i filmu – jako efektywne narzędzie walki ideologicznej oraz zmiany świadomości, przekształcania wsi „poprzez nowe uspołecznienie młodzieży, poprzez likwidację społeczno-kulturalnego zacofania” (Krawczyk B. 1962, s. 282). Abstrahując od oceny skuteczności zabiegów propagandowych należy stwierdzić, iż przychylność państwa pozwalała wytworzyć bazę niezbędną dla rozkwitu wiejskiej kultury fizycznej (budowa infrastruktury, wsparcie w postaci sprzętu itp.) oraz nade wszystko stworzyć warunki dla powstawania oddolnych inicjatyw prosportowych, często podejmowanych przez aspirującą do miejskiego stylu życia – a więc także do dostępu do utożsamianych z miastem i nowoczesnością rozrywek – młodzież¹. Studiując pionierskie w tej tematyce opracowania z lat 60. autorstwa Andrzeja Wohla (1966), można wręcz stwierdzić, że to młode pokolenie było głównym piewcą kultury fizycznej; dodajmy: piewcą na tyle skutecznym i zaangażowanym, że sztandarowa organizacja sportu wiejskiego – Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe – nie tylko przetrwała trudny okres transformacji ustrojowej, ale też potrafiła zaadaptować się do nowych realiów politycznych i gospodarczych, wyrastając z początkiem XXI wieku na jednego z liderów sektora pozarządowego w Polsce. Członkostwo w LZS deklaruje dziś ponad 270 tys. członków, należących w sumie do 8389 jednostek organizacyjnych rozmieszczonych na terenie całego kraju (GUS 2013a, s. 25–26). W naszej ocenie liczby te uznać należy za dowód zakorzenienia kultury fizycznej w świadomości mieszkańców wsi i trwałego wpisania rywalizacji sportowej w doświadczenie społeczności wiejskich.

Sport nadal pozostaje powiązany z procesem przeobrażeń obszarów wiejskich, zarówno na płaszczyźnie społeczno-gospodarczej, jak i środowiskowej. Świadczyć może o tym chociażby fakt wykorzystywania wiejskich instytucji propagujących kulturę fizyczną w programach rewitalizacji społecznej i promocji zdrowego stylu życia (idea „sportu dla wszystkich”) oraz szeroko zakrojone programy inwestycyjne w bazę sportową w małych miejscowościach (sztandarowy program „Moje boisko – Orlik 2012”). Niestety brak w polskim piśmiennictwie naukowym po 1989 roku pogłębionych opracowań dotyczących następstw obecności sportu w społecznościach lokalnych². Owa luka badawcza wymaga – jak sądzimy – uzupełnienia z zastosowaniem podejścia interdyscyplinarnego, gdyż sam sport,

¹ Warto nadmienić, iż w diametralnie mniej korzystnych okolicznościach społeczno-gospodarczych próby, jak się okazało nieskuteczne, oswojenia wsi z kulturą fizyczną podejmowały organizacje młodochłopskie (zob. Małolepszy 2004). Nieliczne wiejskie oddziały Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” nie zmieniły tej sytuacji – rozwijały się prędko przede wszystkim w miastach.

² Aby ująć całokształt zjawisk związanych z infrastrukturą sportową, należy brać pod uwagę nie tylko same obiekty, ale również ich otoczenie, na które dosyć silnie (pośrednio) oddziałują. Ten kierunek dociekań spotkać można w piśmiennictwie zachodnim, w dobrze rozwiniętym tam nurcie geografii sportu. Przykładowo: wpływ imprez sportowych oraz stadionów na otaczający obszar poruszał w swych pracach m.in. J. Bale (1993, 1994, 2000), zwracając uwagę m.in. na uciążliwość, jakich doświadczają okoliczne obszary. Wspomniane rozważania dotyczyły jednakże nieporównywalnie większych obiektów – proste ich odniesienie do kontekstu wiejskiego wydaje się problematyczne.

będąc fenomenem wielopostaciowym, pozostaje trudno klasyfikowany w obrębie jednej dziedziny wiedzy – nauka, ujmując sport w kategoriach opisowych i analitycznych, tworzy „nieskończony łańcuch kolejnych interpretacji sportu, zamiast jego skończonej eksplikacji” (Krawczyk Z. 2002, s. 14). Za szczególnie podatne na wyjaśnianie w oparciu o szeroki zestaw kategorii uznajemy zjawisko **futbolizacji** społeczności wiejskich, definiowane przez nas jako: „proces implementacji w przestrzeni życia społecznego treści kultury (takich jak symbole, rytuały, znaczenia), wytworzonych w ścisłym związku z dyscypliną sportową jaką jest piłka nożna” (Burdyka i Burdyka 2014, s. 138). Szereg interesujących wniosków przyniosła deskrypcja tego zjawiska dokonana z perspektywy nauk społecznych. Tekstem niniejszym pragniemy z kolei zasygnalizować – siłą rzeczy w przyczynkowej formie – możliwość objęcia zagadnienia futbolizacji (i sportu w ogóle) spektrum badawczym polskiej geografii. Refleksja nasza zmierza do wypełnienia postulatu – wyrażonego chociażby przez M. Wójcika (2013, s. 10–11) – prowadzenia takich geograficznych rozważań nad przekształcaniami wsi, które obok zakresu fizycznego posiadałyby też społeczny i kulturowy; innymi słowy: pozwalałyby „odczytać i odnaleźć sens ludzkiej egzystencji zarówno w wymiarze jednostkowym, jak i zbiorowym” (Rembowska 2005, s. 196). Uznajemy tym samym, iż aspekt przestrzenny jest immanentny dla klasycznej rywalizacji sportowej (w szerszym ujęciu: sytuacji widowiska sportowego) i to w dwójnasób: (1) arena sportowych zmagania niemal zawsze osadzona jest w szerszym układzie i określają ją granice fizyczne³; (2) arena ta istnieje jako byt symboliczny, postrzegany i doświadczany przez uczestników i obserwatorów sportowej rywalizacji. W artykule podejmujemy próbę wstępnego określenia tej wielowymiarowej natury stosunków przestrzennych za pomocą konstruktów teoretycznego, jakim jest koncepcja funkcji miejsca, zaproponowana przez A. Suliborskiego (2001).

Futbolizacja jako zjawisko kultury na wsi

Wybór futbolizacji jako przedmiotu analiz i egzemplifikacji sportu wiejskiego dyktują dwie przesłanki. Pierwsza z nich, ilościowa, wynika ze statystycznej dominacji (*ergo* popularności), jaką cieszy się piłka nożna w polskim społeczeństwie. W świetle opracowań GUS (2013, s. 27, 98) dyscyplina ta jest najchętniej uprawianym sportem również na obszarach wiejskich. Kluby Zrzeszenia LZS (w praktyce wiejskie i małomiasteczkowe) w 2012 r. prowadziły 2390 sekcji piłkarskich (połowa wszystkich klubowych sekcji tej dyscypliny w Polsce). Trenowało w nich ponad 80% spośród wszystkich ćwiczących członków Zrzeszenia, czyli 112 573 osoby (ogólnie w klubach w skali kraju piłkę nożną trenowało wówczas 274 777 osób). Powszechnie spotykana i regularna działalność drużyn piłkarskich, będąca pochodną uczestnictwa w sformalizowanych rozgrywkach, czyni mecz częstym wydarzeniem w społecznościach lokalnych. Dla mieszkańców współczesnej wsi futbol nie jest więc sportem egzotycznym – jego reguły są zrozumiałe, styczność z nim mają różne kategorie ludności. Druga z przesłanek ma charakter jakościowy i wynika z bogactwa treści kulturowych wytwarzanych w ścisłym związku z piłką nożną. Obecność instytucji piłkarskich wzmacnia transmisję zglobalizowanych i zmediatyzowanych wzorów zachowań i treści o charakterze symbolicznym (np. form popularnych „cieszynek” – humorystycznych oznak

³ Problematiczny wyjątek stanowią tzw. e-sporty, w których to rywalizacja między zawodnikami dokonuje się w oparciu o sprecyzowane zasady gry, jednak pozostaje fizycznie zdeteritorializowana (odbywa się w przestrzeni wirtualnej).

radości po zdobyciu gola) w lokalne przestrzenie życia wiejskiego. Zapożyczeń dokonuje się z centralnej, zachodnioeuropejskiej kultury (z tzw. „stadionów świata”) w obszar kultur peryferyjnych. Wydaje się, iż w polskich realiach zjawisko to jest pewną emanacją nadal trwającego procesu różnicowania kulturowego polskiej wsi (dezintegracji tradycyjnego, homogenicznego wiejskiego uniwersum symbolicznego). Niemniej nie musi to oznaczać wypierania kultury lokalnej, dochodzić bowiem może do swoistej syntezy form miejscowych z zewnętrznymi, skutkującej nowymi jakościami – R. Giulanotii (2005, s. 202–205) określa ten proces mianem glocalizacji współczesnego sportu, który szczególnie jaskrawo unaocznia się w zjawisku kibicowania.

Kibic piłkarski, główny aktor futbolizacji, w warunkach wiejskich posiada pewną specyfikę. Terytorium jego codziennej egzystencji jest jednocześnie miejscem działalności klubu – granice przestrzenne są na ogół zbieżne i obejmują układ lokalny rozumiany w kategoriach *local community*. Kibic zna osobiście piłkarzy, często utrzymuje z nimi relacje na innych płaszczyznach życia społecznego (np. rodzinnej, zawodowej, sąsiedzkiej). Powstająca w ten sposób więź psychospołeczna ze wspólnotą klubową wydaje się być dodatkowo wzmocniona. Nierzadko kibice są jednocześnie członkami małych, amatorskich klubów, których sportowe zmagania wspierają. Bycie kibicem, to dla większości dopingujących wejście w rolę społeczną ściśle zlokalizowaną – konstytuowaną bardziej przez miejsce, niż identyfikacje z barwami klubowymi. Ma to swoje odbicie w aktywności kibicowskiej, która jest niejednorodna. Przeprowadzona w trakcie badań terenowych analiza zachowań publiczności meczowej doprowadziła do wyróżnienia dwóch typów fanów wiejskiej drużyny: (1) kibica biernego oraz (2) aktywnego. Pierwszy, znacznie częściej spotykany, prezentuje postawę percepcyjną i nastawiony jest na odbiór wrażeń z boiska. Uczestniczy w widowisku sportowym ze względu na chęć doświadczenia wspólnoty. Drugi typ – pojawiający się na wsi wraz z ekspansją zglobalizowanych wytworów kultury futbolowej – charakteryzuje kombinacja zachowań typowych dla stadionowych grup nazywanych „ultras”, a więc zaangażowanie w doping drużyny i wyrażanie związków z nią za pomocą zachowań i tekstów kultury oraz często wsparcia organizacyjnego ze strony klubów (Burdyka 2011).

Ekspresja kibiców aktywnych przyjmuje obecnie, jak wynika z naszych obserwacji, trzy podstawowe formy: (1) materialną, (2) wirtualną oraz (3) behawioralną. Narzędziem pierwszej z wymienionych ekspresji są gadżety kibicowskie (szaliki, flagi) oraz wytwory kultury miejskiej służące symbolicznemu zawłaszczaniu i naznaczaniu przestrzeni (wlepki, rzadziej graffiti). Z racji ograniczonego charakteru sfery publicznej w obrębie wsi, naklejki tego typu najczęściej spotkać można na przystankach, w autobusach i na znakach wjazdowych do miejscowości. Druga forma ekspresji wynika pośrednio z rozpowszechnienia na obszarach wiejskich internetu. Aktywni kibice, dysponujący odpowiednimi kompetencjami (głównie młodzież) wykorzystują sieć, by pochwalić się swoją kreatywnością oraz wymieniać i rozpowszechniać informacje dotyczące lokalnego piłkarstwa. Na tworzonych przez nich stronach internetowych oraz na popularnych serwisach społecznościowych znaleźć można relacje z przebiegu spotkań piłkarskich, składy drużyn, statystyki, tabele ligowe, galerie zdjęć wykonanych w trakcie zawodów, ciekawostki z życia klubu, montaż wideo (stylizowane na relacje widywane na antenach stacji telewizyjnych). Warto nadmienić, iż herby wiejskich klubów sportowych zaczęto masowo wytwarzać właśnie na potrzeby stron internetowych (wcześniej logotypy inne niż uniwersalny znaczek Zrzeszenia LZS były rzadkością). Trzecia z form ekspresji – behawioralna (fot. 1) – zarezerwowana jest dla najważniejszych spotkań sezonu (np. meczów derbowych) i polega na organizacji

opraw meczowych, często mających postać gremialnego śpiewu, okrzyków, tańca, pokazu pirotechniki itp. Akcesoriami wykorzystywanymi w trakcie tych barwnych, rządzących się swoją logiką spektakli bywają np. bębny, trąbki, syreny strażackie, zakupione w internecie race dymne, petardy, konfetti. Pojawiają się także produkty ekspresji materialnej zaprojektowane przez samych kibiców: szaliki, flagi i transparenty – ich pozyskanie często jest efektem zabiegów samych klubów, pragnących uatrakcyjnić widowisko w czasie szczególnie ważnych zawodów (Burdyka i Burdyka 2014).

Fot. 1. Aktywni kibice tańczący tuż za linią boczną boiska znajdującego się w centrum wsi (fot. Konrad Burdyka)
Active fans dancing just beyond the sideline of a football pitch which is localised in the village center

Badania ujawniły istnienie szeregu determinant powstawania ruchu kibicowskiego w małej społeczności. Do społecznych czynników tego procesu, zidentyfikowanych przez nas w oparciu o obserwację amatorskich klubów piłkarskich uczestniczących w rozgrywkach na północnym Mazowszu i w północnej części woj. łódzkiego, zaliczyć należy m.in.: (1) obecność liderów dopingu – osób animujących działania aktywnych fanów, budujących atmosferę, upowszechniających zaobserwowane poza wsią wzorce kibicowskie, często też sponsorujących inicjatywy kibicowskie (liderzy nierzadko rekrutują się ze struktury klubowej, są to np. byli piłkarze); (2) korzystną strukturę demograficzną społeczności lokalnej i będący jej pochodną relatywnie duży udział osób młodych w działalności klubowej; (3) pozytywne nastawienie instytucji klubu i społeczności lokalnej do zachowań ludycznych w sferze publicznej wsi.

Literatura przedmiotu każe zwrócić uwagę również na grupę czynników geograficznych, zasadzających się w uproszczeniu na relacji między organizacją przestrzeni wokół

widowiska sportowego a intensywnością dopingu. Cz. Matuszewicz (1990, s. 2022) wzmiankuje swoistą „ekologię stadionu”, której rdzeń stanowi działający na człowieka całościowo w danej jednostce czasu „układ zachowania” – narzuca on pozostającej w jego orbicie jednostce określone przeżycia emocjonalne, cele i formy aktywności; tworzy szansę lub zniechęca do realizacji potencjalnych oczekiwań i pragnień (fot. 2). Inaczej zachowywać się będą kibice zasiadający na zadaszanej trybunie z plastikowymi krzeselkami, inaczej fani stojący przez 90 minut w strugach deszczu tuż przy linii boiska. Uznajemy jednak, że sam fakt istnienia pewnych prawidłowości regulowanych standardem obiektu nie wystarczy jeszcze do funkcjonalnej jego analizy w oparciu o kategorię miejsca. Kluczowe znaczenie ma w tym kontekście określenie warunków, w jakich dochodzi do zakorzenienia boiska (stadionu) w świadomości ludności wiejskiej. Nieodzowne okazuje się tu ponowne zagłębienie w genezę sportu wiejskiego.

Fot. 2. Kibice bierni, obserwujący mecz piłkarski z trybuny o niskim standardzie (fot. Konrad Burdyka)
Passive fans watching a football match from low standard stands

Obiekt sportowy jako miejsce i scena lokalna

Ekspansja sportu na wieś implikowała nie tylko zmiany w sposobach spędzania czasu wolnego przez jednostki, wiązała się także z przemianami wiejskiego krajobrazu, w którym zagościły – jak się okazało na trwałe – obiekty infrastruktury sportowej, czyli de facto elementy obce morfologicznej tkance tradycyjnej wsi. W okresie przedwojennym gry i zabawy ruchowe dzieci i młodzieży na świeżym powietrzu odbywały się na ogół poza

zwartą zabudową wsi, np. na pastwiskach (Chałasiński 1938). Stopniowe pojawianie się obiektów specjalnie przystosowanych do rekreacji i ćwiczeń fizycznych było symptomem desakralizacji ziemi – pozbawienia jej rangi matki-żywicielki i przeznaczenia na cele nieproduktywne. Nie zaskakuje w tym świetle odnotowywany jeszcze po wojnie opór starszego pokolenia chłopów wobec inwestycji w urządzenia sportowe oraz nierzadkie przykłady reagaryzacji wybudowanych z udziałem państwa – np. na gruntach spółdzielczych – boiska (Szubert 2010). Zasadnicza zmiana nastąpiła wraz z zaangażowaniem ludności w budowę lub modernizację infrastruktury. Przykładowo, w ramach akcji „Boisko w każdej wsi” (zainicjowanej przez Radę Główną LZS i realizowanej w formie konkursu ogłoszonego przez redakcję „Gromady – Rolnika Polskiego”) w latach 1967–1969 wybudowano 2054 boiska do piłki nożnej, 1590 do siatkówki, 1617 do małych gier, 960 kąpielisk i basenów, 350 pawilonów i szatni sportowych (Wohl 1977, s. 129). Oddolne inicjatywy tego typu bazowały na lokalnych zasobach i były podejmowane przede wszystkim przez działaczy oraz sportowców z kół LZS. Jeśli w miejscowości istniał zakład gospodarki uspołecznionej, np. Państwowe Gospodarstwo Rolne lub Państwowy Ośrodek Maszynowy, sportowcy mogli liczyć na dodatkowe wsparcie finansowe i logistyczne. Najczęściej jednak w przedsięwzięciach budowlanych, prowadzonych np. przy okazji budowy szkoły, uczestniczyła miejscowa ludność. Abstrahując od motywacji kierujących uczestnikami owych „czynów społecznych”, stwierdzić należy, iż wspólny wysiłek integrował wieś, a sam efekt pracy nabierał bardziej wartościowego znaczenia dla jej społeczności – boisko stawało się nierzadko chlubą i wizytówką wsi (Tyszka 1967; Wohl 1977). Stopniowa akceptacja nowej formy przestrzennej w krajobrazie rustykalnym wynikała także z polifunkcyjności kół LZS – prowadzono w nich działalność artystyczną, animowano akcje edukacyjne w zakresie zdrowia i higieny czy też pozyskiwano środki na cele dla wsi użyteczne (np. poprzez organizację zabaw tanecznych na wyposażenie świetlicy wiejskiej). Pierwszoplanowa okazała się jednak funkcja rozrywkowa – obecność na zawodach była dla osób coraz bardziej „zgodniałych” atrakcją w czasie wolnym przede wszystkim aktywnością ludyczną, czasem spotkania, odnowy i umacniania więzi (Krawczyk B. 1962). Na boisku nie tylko grano w piłkę, ale też było ono miejscem niedzielnych flirtów, słuchania harmonii czy konsumpcji wina (Tyszka 1967, s. 119). Zaspokajając tak różnorodne potrzeby, generując więzi społeczne, skupiając znaczenia i intencje ludzi, boisko stawało się pełnoprawnym miejscem (Tuan 1987).

Boisko wiejskie wraz ze swym bezpośrednim otoczeniem, będąc oswojoną i uwspółnotowaną przestrzenią (pozbawiającą anonimowości), stało się substytutem „sceny lokalnej”, na której obowiązują zrytualizowane, rozpoznawane i przyczyniające się do integracji wspólnoty reguły zachowań publicznych (zinternalizowane poprzez regularną obecność na zawodach). Jednostka, znajdując się na takiej scenie, czuje się pewnie i komfortowo, w przeciwieństwie do sytuacji, gdy znajdzie się na scenie obcej (na wielkomiejskim stadionie lub na boisku w innej wsi), której reguł funkcjonowania do końca nie rozumie (choć trzeba podkreślić uniwersalność pewnych wzorów zachowania kibiców). Wkrada się wówczas w jej działania nieporadność, pojawia nieufność i zachowania dysharmonijne. J. Styk (1995, s. 27) przewiduje, że znaczenie scen lokalnych na współczesnej wsi polskiej będzie wzrastać – po okresie ich zaniku związanym z postępującą indywidualizacją – wraz z dokonującym się upodmiotowieniem i odzyskaniem tożsamości przez społeczności wiejskie.

W świetle powyższych konstatacji rodzą się pewne wątpliwości odnośnie procesu „umiejscowienia” nowo powstałych obiektów sportowych, w szczególności Orlików – inwestycji uchodzących za jaskrawy przejaw modernizacji Polski lokalnej, choć wznoszonych

bez partycypacji lokalnej ludności, czasem nawet bez jakichkolwiek z nią konsultacji⁴. Nasze zastrzeżenia budzi bezkrytyczna akceptacja dla silnie lansowanej tezy, jakoby te ujednolicone w formie obiekty nosiły znamiona dobra wspólnego oraz były zasadniczą innowacją w zakresie wzmocnienia więzi społecznych w przestrzeni wiejskiej. Przykładowo, autorki jednego z nielicznych bazujących na empirii opracowań nt. społecznych efektów budowy boisk wspomnianego typu piszą: „Wielokrotnie mieliśmy okazję zaobserwować, że Orlik staje się synonimem dobra wspólnego, o które trzeba dbać i być za nie odpowiedzialnym, wokół którego zaczyna się skupiać lokalna społeczność, które niejednokrotnie jest przedmiotem lokalnej dumy. Zarządcy i Animatorzy często podkreślali, że Orlik staje się okazją do uczenia tego, jak powinno wyglądać zachowanie w przestrzeni publicznej: na Orliku się nie śmieci, nie pali, nie pije, nie przeklina; na Orliku obowiązują zasady fair play” (Gołdys i in. 2013, s. 24). Według nas miarodajna ocena tego, czy obiekt pozostający poza tkanką społeczną wsi (autorytarnie wkomponowany w krajobraz miejscowości, „sztucznie” zarządzany i niepodlegający procesom adaptacyjnym, poddany permanentnej kontroli), może stać się realnie – nie tylko w sferze deklaracji osób go nadzorujących – centrum życia społeczności lokalnej (a więc i autentycznego wyrażania siebie, nawiązywania i podtrzymywania nieformalnych kontaktów, relaksu), słowem: czy może pełnić rolę tzw. trzeciego miejsca w ujęciu R. Oldenburga (1999), wymaga długotrwałych, pogłębionych eksploracji badawczych. Być może obserwacja Orlików (zlokalizowanych np. w zróżnicowanych pod względem oferty kulturalnej miejscowościach) poza godzinami ich otwarcia pozwoli stwierdzić, czy są one „oswajane” wbrew oficjalnym regułom użytkowania i podlegają żywiołom rządzącym wiejską społecznością lokalną, zwłaszcza jej młodymi członkami. Z pewnością w rozwiązaniu sygnalizowanego tu dylematu i rozwianiu szeregu innych wątpliwości dotyczących lokalizacji nowej infrastruktury sportowej poza miastem pomocna będzie koncepcja funkcji miejsca oraz instrumentarium badawcze opracowane w myśl jej założeń.

Perspektywa badawcza wiejskich obiektów sportowych z zastosowaniem koncepcji funkcji miejsca

Do aktywności fizycznej na obiektach sportowych przyznawało się w 2012 r. 26,7% pytanym mieszkańców wsi, przy czym odsetek osób uprawiający piłkę nożną na obszarach wiejskich w wykorzystaniu obiektów sportowych deklarowało aż 59,1% z tej grupy (w mieście 69,7%) (GUS 2013b, s. 146). Stadiony i boiska piłkarskie są dominującą, stanowiącą 52% ogółu, kategorią pozaszkolnych obiektów sportowych⁵ w Polsce (GUS 2011).

⁴ Program „Moje boisko – Orlik 2012” został zainicjowany wraz z przyznaniem Polsce prawa organizacji piłkarskich Mistrzostw Europy UEFA Euro 2012. W ramach tegoż przedsięwzięcia, jako remedium na ograniczenia w dostępie do nowoczesnej infrastruktury sportowej, powstało 2604 kompleksów boisk sportowych ze sztuczną nawierzchnią, oświetleniem oraz zapleczem socjalnym, pozwalających uprawiać rekreacyjnie piłkę nożną, koszykówkę oraz siatkówkę. Niemniej na obszarach wiejskich ok. 40% gmin wciąż nie posiada tego rodzaju obiektu – jedno boisko przypada średnio na 10 tys. mieszkańców wsi (w gminach miejskich jedno na ok. 14 tys. mieszkańców) (Gołdys i in. 2013, s. 7).

⁵ Warto wspomnieć, iż w oficjalnej nomenklaturze budowlanej termin „obiekt sportowy” nie jest równoznaczny z terminem „budowla sportowa” (w myśl prawa budowlanego). Budowle sportowe to bowiem wyłącznie rodzaje budowli przeznaczone do uprawiania sportu i rekreacji na świeżym powietrzu. W ich skład wchodzi zagospodarowane tereny sportowe przeznaczone do uprawiania takich sportów jak: piłka nożna, baseball, rugby, lekkoatletyka, wyścigi samochodowe, rowerowe lub konne oraz wesołe miasteczka, parki wypoczynkowe, trasy i szlaki narciarskie, wyciągi orczykowe, krzeselkowe i kabinowe (zainstalowane na stałe), skocznie, tory saneczkowe, bobslejowe, pola golfowe, lotniska sportowe, ośrodki jazdy konnej, przystanie jachtowe, wyposażone

Badanie tej klasy urządzeń sportowych z zastosowaniem koncepcji funkcji miejsca zaproponowanej przez A. Suliborskiego (2001), w której kładzie się nacisk na społeczno-kulturową treść otaczającej człowieka przestrzeni (Wójcik 2008, s. 51), opierać się będzie na przeniesieniu metody stosowanej pierwotnie w analizach obszarów miejskich. Niemniej, zważywszy na zachodzące na obszarach wiejskich procesy urbanizacyjne, miejską proweniencję nowożytnego sportu oraz zjawisko upodabniania obiektów sportowych na wsi do tych zlokalizowanych w dużych ośrodkach (buduje się trybuny z krzesłkami, parkingi i szalety, wydziela sektory dla kibiców przyjezdnych, czasem nawet inwestuje w zadaszenie i profesjonalne oświetlenie), krok taki uznać należy za adekwatny.

Funkcja miejsca, określana jako społeczna rola służąca zaspokajaniu części potrzeb indywidualnych i społecznych, zawiera się w czterech jego atrybutach:

- a) formie, której treść materialna i przestrzenno-organizacyjna (kształt architektoniczny, szata ikonograficzna, wygląd estetyczny, organizacja i użytkowanie przestrzeni, dawne i obecne przeznaczenie miejsca) zawiera w sobie określoną informację. Ten aspekt funkcji miejsca można nazwać „funkcją użyteczności”;
- b) eksploatacji, która identyfikuje funkcję z wykorzystaniem instytucjonalnym form materialnych i przestrzenno-organizacyjnych zaspokajających potrzeby społeczne oraz z ich wartością rynkową (ekonomiczną). Jest to „funkcja działania” miejsca;
- c) społecznej percepcji, która wiąże się z subiektywną oceną przeznaczenia i widzenia roli form materialnych i przestrzenno-organizacyjnych określonego miejsca w zaspokajaniu potrzeb jednostki i społeczności. Można ten aspekt określić jako „funkcja postrzegania” miejsca;
- d) społecznym znaczeniu, które wynika z przeżyć indywidualnych lub zbiorowych ludzi, stanowiąc pewien efekt skumulowanej warstwy ich doznań emocjonalnych. W wyniku tych przeżyć, własnych lub innych, aktualnych lub odległych w czasie, miejsce nabiera znaczenia i wartości. Te cechy miejsca stanowią o jego „funkcji znaczenia”.

W powyższym ujęciu teoretycznym zakres terminu „funkcja” staje się więc szeroki i wieloaspektowy – mówimy bowiem o jej wymiarze morfologicznym, ekonomicznym i społecznym (Suliborski 2003, s. 55–56).

Funkcją wiejskiego boiska (stadionu) w wymiarze **morfologiczno-przestrzennym** nazwać możemy formę fragmentu przestrzeni fizycznej, przyjmującej postać architektonicznie określonej budowli lub wyznaczonych granicami powierzchni użytków, które posiadają dla ludzi znaczenie i pewną wartość utylitarną bądź symboliczną (Suliborski 2010, s. 153). Skupiając uwagę na tym wymiarze i wykorzystując materiał kartograficzny, można stwierdzić: (1) czy obiekty sportowe powstają w miejscach (na działkach) przystosowanych do ich obecności, (2) czy na potrzeby ich budowy zmieniają pierwotne funkcje miejsc oraz (3) jak lokalizacja obiektu sportowego w układzie przestrzennym wsi wpływa na zmianę wykorzystania działek z nim sąsiadujących. Analiza dokonana w tym wymiarze pomogłaby odpowiedzieć na generalne – acz nie zawsze w polskich realiach uświadamiane – pytanie, gdzie w przestrzeni wsi należy budować boiska (stadiony), jakie korzyści wynikają z ich lokalizacji w centrum, a jakie na peryferiach układu osadniczego? Nasze dotychczasowe doświadczenia badawcze podsuwają intuicję, iż zaletami lokalizacji w cen-

zenie plaż i bazy sportów wodnych, ogrody i parki publiczne, skwery, ogrody botaniczne i zoologiczne a nawet schroniska dla zwierząt. Termin ten nie uwzględnia natomiast hal sportowych i widowiskowych oraz krytych basenów – tego typu obiekty nie są budowlami sportowymi lecz budynkami (*Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane*). Dlatego za obiekty sportowe należy uznać zarówno budowle, jak i budynki sportowe.

trum okazuje się bliskość innych obiektów publicznie dostępnych – w wypadku spełniania przez nie odmiennych funkcji mogą stanowić dla siebie wzajemne uzupełnienie w bardziej efektywnym zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa (łatwa dostępność oraz niższe koszty utrzymania bezpieczeństwa)⁶. Wadą lokalizacji centralnej będą w tym wypadku chociażby często ograniczone możliwości rozbudowy obiektów ze względu na zwartą zabudowę i nierzadko przylegające domostwa, ale także (a może przede wszystkim) zagrożenie dekompozycją i zaburzeniem tradycyjnego układu przestrzennego wsi. Na peryferiach sytuacja jest inna – otwarta przestrzeń sprzyja powstawaniu nowych i modernizacji starych obiektów sportowych bez zbędnej ingerencji w istniejącą zabudowę. Z drugiej strony wraz z oddaleniem obiektu od centrum wsi spada poziom kontroli społecznej i wzrasta poczucie bezkarności, np. wśród młodzieży ochoczo spędzającej czas wolny w miejscach ustronnych, pozwalających na zachowania nieliczące z konwenansem (np. alkoholowe libacje). Warto podkreślić, iż wymiar morfologiczno-przestrzenny funkcji dotyczy ważnego problemu integracji teoretycznej bardzo dobrze rozwiniętych w geografii miast badań morfologicznych z kierunkiem funkcjonalnym (Suliborski 2003, s. 58).

Funkcję wiejskiego boiska (stadionu) w wymiarze **ekonomicznym** identyfikujemy poprzez charakterystyczne skupienie instytucji i działalności społeczno-gospodarczych, które wytwarzają określone dobra oraz idee zaspokajające potrzeby (niekoniecznie sportowe) mieszkańców i innych osób. Funkcję w tym znaczeniu identyfikuje się przede wszystkim poprzez:

- a) wartość ekonomiczną funkcji miejsca, która jest sumą pewną efektów działalności społeczno-ekonomicznych i może być szacowana – w zależności od specyfiki wykonywanych na obiekcie działań – poprzez odpowiednie wskaźniki, jak np. liczbę uczestników płatnych zajęć sportowych lub liczbę imprez kulturalno-rozrywkowych odbywających się na obiekcie;
- b) rodzaj funkcji miejsca, który utożsamiamy z instytucjami występującymi i korzystającymi z obiektu zaliczonymi przez Główny Urząd Statystyczny do odpowiedniej klasy podmiotów gospodarki narodowej;
- c) strukturę funkcji miejsca, która może odnosić się zarówno do wielkości ekonomicznych, odzwierciedlających dominację jednych funkcji nad innymi, jak i do ich składu przedmiotowego (rodzajowego);
- d) organizację funkcji miejsca, która wynika z różnorodnych powiązań społecznych, ekonomicznych i organizacyjno-przestrzennych identyfikujących poprzez podmiot rangę miejsca.

W tym wymiarze można określić szanse i warunki efektywnego wykorzystania boisk i stadionów na danym obszarze tak, aby ich potencjał ekonomiczno-gospodarczy (możliwość generowania za ich pomocą dochodu dla lokalnej społeczności, klubu sportowego itp.) stanowił swoisty motor rozwojowy. Do badania tego aspektu przydatne są, stosunkowo dobrze opisane i zweryfikowane w literaturze, kryteria i metody oparte na klasycznych teoriach funkcjonalnych i wykorzystywane na poziomie systemu osadniczego (Suliborski 2010, s. 158).

Wymiar **społeczny** wiejskiego boiska (stadionu) dotyczy – kluczowej w naszej refleksji – kwestii subiektywnego wyobrażenia i wartościowania przez ludzi roli obiektu lub

⁶ Ilustracją synergii boiska i sąsiadujących z nim obiektów usługowo-handlowych może być przykład funkcjonowania sklepów w dniach meczowych. Powszechnie spotyka się sytuację – zwłaszcza we wsiach pozbawionych lokali gastronomicznych – że kibice po meczu (lub w czasie jego przerwy), chcąc podtrzymać atmosferę piłkarskiego święta, przenoszą się do pobliskich punktów handlowych, gdzie dzielą się swoimi wrażeniami z przebiegu widowiska, przeważnie konsumując alkohol. Sklepy położone najbliżej obiektów sportowych niejednokrotnie prosperują najlepiej we wsi, pełniąc przy tym również funkcje integracyjne.

też jego znaczenia w jednostce osadniczej. Ma on charakter świadomościowy i stanowi pochodną różnorodnych relacji człowieka (społeczności) z tym obiektem (Suliborski 2010, s. 158). Dotyczy więc humanistycznych desygnatów miejsca, których doszukiwaliśmy się w obiektach sportowych w poprzednich paragrafach. Analizy czynione w tym wymiarze pozwalają m.in. poznać opinię mieszkańców danej wsi na temat codziennego zagospodarowania boiska oraz jego estetyki. Tutaj upatrujemy również możliwości wskazania, czy organizacja przestrzeni wokół areny widowiska sprzyja rozwojowi kibicowania w danej miejscowości oraz czy obiekt sportowy może stanowić wyznacznik tożsamości lokalnej. Skupiając się na wymiarze społecznym, można ponadto stwierdzić, czy poprzez odbywające się na boiskach ważne wydarzenia z życia społeczności lokalnej (np. zwycięstwo w lokalnych derbach, wizyta znamienitych osobistości, imprezy okolicznościowe, zakończenie sezonu lokalnej drużyny piłkarskiej itp.), miejsce to zakorzenia się w pamięci mieszkańców, pozwala na reminiscencje epizodów z przeszłości wspólnoty wiejskiej oraz czy stanowi dla tej wspólnoty (a przynajmniej jej kibicowskiej części) sferę sacrum.

Fot. 3. Przestrzeń boiska zaadaptowana do potrzeb lokalnego festynu (fot. Krzysztof Burdyka)
An adaptation of a football pitch to the needs of a local feast

Badanie społecznych funkcji obiektów uchodzi za niezwykle trudne, ponieważ dotyczy wnikięcia w procesy psychiczne (świadomość) jednostek, poprzez które – w wyniku przeciwstawienia przedmiotu i podmiotu – dokonuje się odzwierciedlenie danej rzeczywistości i własnych działań. Przydatny wydaje się w tym aspekcie bogaty dorobek teoretyczny i metodologiczny tzw. geografii percepcji (Suliborski 2003 s. 58).

Podsumowanie

Przybierająca na sile reterytorializacja świadczy o poszukiwaniu przez ludzi miejsca oswojonego, własnego, będącego częścią dziedzictwa kulturowego – poszukiwaniu tego, co zostało utracone w procesie modernizacji. Także wiejskość nie została do końca wyrugowana z kategorii terytorialności. Pozostaje ona obecna w doświadczeniach wspólnoty, jednak jest czymś więcej niż wydzielonym obszarem; jest miejscem wytworzonym przez ludzi, miejscem ludzkich identyfikacji i integracji (Wieruszewska 2012, s. 200). Jedną z form miejsca – owej oswojonej przestrzeni – stały się współcześnie wiejskie obiekty sportowe: kameralne, o różnym standardzie, zlokalizowane w różnych częściach wsi, współtworzące klimat życia zbiorowego. Zakorzeniły się na obszarach rustykalnych wraz z upowszechnieniem kultury fizycznej i stanowią obecnie scenę manifestacji pokrewnych jej fenomenów, w tym futbolizacji, posiadającej – jak staraliśmy się wykazać w tekście – wyraźny aspekt przestrzenny. Powstająca w otoczeniu murawy przestrzeń kibicowska jest drugą, poza sferą rywalizacji, strukturą wydarzenia sportowego – w tej przestrzeni dochodzi do aktów komunikacji i generowania przekazu tożsamościowego (Mosz 2008), istotnych zwłaszcza dla wsi zmarginalizowanych, znajdujących się w stanie recesji demograficznej i społecznej (objawiającej się np. likwidacją miejscowej szkoły, migracjami zarobkowymi itp.).

Upowszechnienie bazy sportowej poza miastem dostarcza rozlicznych wątków badawczych wartych podjęcia tak z przyczyn poznawczych, jak i pragmatycznych. Dostrzegamy potrzebę znalezienia odpowiedzi na pytanie o znaczenie boisk i stadionów w odświeżonym życiu lokalnej społeczności. Pozwoliłoby to zweryfikować bądź sfalsyfikować tezę o festywności naturze odbywających się na nich imprez kulturalnych (fot. 3) – wybitnie relacyjno-gennych, socjocentrycznych, wielozmysłowych, zabarwionych relacjami emocjonalnymi między uczestnikami i wypełnionych ogólnikowo ocenianym przez odbiorców przekazem artystycznym (Bukraba-Rylska 2012). Nieocenioną wartość w dobie kosztownych, publicznych inwestycji w infrastrukturę sportową miałyby również analizy dotyczące szans uczynienia z niej motoru rozwoju lokalnego i regionalnego, nie tylko w sensie ekonomicznym, ale i społecznym. Innymi słowy: istnieje potrzeba wskazania mechanizmów rządzących relacjami między lokalizacją obiektów, sposobem ich zaaranżowania i wyposażenia, praktyką zarządzania i użytkowania, wizerunkiem w oczach użytkowników i nie-użytkowników. Koncepcja funkcji miejsca, z racji swej wielowymiarowości, doskonale się do takich wnioskowań nadaje i – co istotne – stwarza płaszczyznę podjęcia refleksji interdyscyplinarnej na polu geograficznym i socjologicznym, którą tekstem niniejszym postulujemy.

Artykuł zawiera wyniki badań zrealizowanych w ramach projektu „Kapitał społeczny w działaniu wiejskich organizacji pozarządowych nowego typu. Studium na przykładzie amatorskich klubów piłkarskich”, sfinansowanych ze środków Narodowego Centrum Nauki na podstawie decyzji DEC-2011/03/N/HS6/04934.

Literatura

- Bale J.**, 1993, *Sport, space and the city*, Routledge, London.
- Bale J.**, 1994, *Landscape of modern sport*, Leicester University Press, Leicester.
- Bale J.**, 2000, *Sport as power: running and resistance*, [w:] J. Sharp, P. Routledge, Ch. Philo, R. Paddison (red.), *Entanglements of power: geographies of domination/resistance*, Routledge, London, s. 148–163.
- Bukraba-Ryśka I.**, 2012, *Kultura na wsi: folklor, uczestnictwo czy praktyki kulturowe*, [w:] A. Rosner (red.), *Spoleczne i kulturowe zagadnienia przemian na polskiej wsi*, IRWiR PAN, Warszawa, s. 119–145.
- Burdyka K.**, 2011, *Między klubem a wspólnotą lokalną – specyfika i znaczenie zjawiska kibicowania w środowiskach wiejskich*, [w:] A. Pilichowski, H. Podedworna (red.), *Obszary wiejskie w Polsce: różnorodność i procesy różnicowania*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa, s. 197–215.
- Burdyka K., Burdyka K.**, 2014. *Wpływ zjawiska futbolizacji na kulturę współczesnej wsi polskiej*, *Wieś i rolnictwo*, 4 (165), s. 131–144.
- Chałasiński J.**, 1938, *Młode pokolenie chłopów. Procesy i zagadnienia kształtowania się warstwy chłopskiej w Polsce*, t. I. *Spoleczne podłoże ruchów młodzieży wiejskiej w Polsce*, Państwowy Instytut Kultury Wsi, Warszawa.
- Giulianotti R.**, 2005, *Sport. A Critical Sociology*, Polity Press, Cambridge UK.
- Gołdys A., Stec M., Wiśnicka M., Włoch R.**, 2013, *Orliki i Animatorzy. Raport z badań prowadzonych w ramach Akademii Animatora*, Projekt Społeczny 2012, Warszawa, źródło: <http://frkf.pl/wp-content/uploads/2014/02/Orlik-i-animatorzy-Raport-2013.pdf> [dostęp: 01–03–2014].
- GUS, 2011, *Kultura fizyczna w Polsce w latach 2008–2010*, Warszawa-Rzeszów, źródło: http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/kts_kultura_fizyczna_w_polsce_2008–2010.pdf [dostęp: 12–12–2014]
- GUS, 2013a, *Kultura fizyczna w Polsce w latach 2011–2012*, Warszawa-Rzeszów, źródło: http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5495/1/2/2/kts_kultura_fizyczna_w_polsce_2011–2012.pdf [dostęp: 12–12–2014]
- GUS 2013b, *Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej w 2012 roku*, Warszawa, źródło: http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/KTS_uczestnictwo_polakow_w_sporcie_2012.pdf [dostęp: 12–02–2014]
- Krawczyk B.**, 1962, *O specyfice sportu wiejskiego*, [w:] *Roczniki Naukowe AWF w Warszawie*, t. 1, s. 277–293.
- Krawczyk Z.**, 2002, *Sport*, hasło [w:] *Encyklopedia socjologii*, t. 4, Oficyna Naukowa, Warszawa, s. 112–114
- Małolepszy E.**, 2004, *Kultura fizyczna w działalności wiejskich organizacji młodzieżowych II Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza, Częstochowa.
- Matusewicz Cz.**, 1990, *Widowisko sportowe. Analiza psychospoleczna*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego, Warszawa.
- Mosz J.**, 2008, *Treści społeczne „opraw” meczów piłkarskich*, [w:] Z. Dziubiński (red.), *Humanistyczne aspekty sportu i turystyki*, AWF, SALOS RP, Warszawa, s. 81–112.
- Oldenburg R.**, 1999, *The Great Good Place: Cafes, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons and Other Hangouts at the Heart of a Community*, Marlowe and Company, New York.
- Rembowska K.**, 2005, *Zapomniany wymiar czasoprzestrzeni*, [w:] E. Klima (red.), *Religion in the Time of Changes, Space – Society – Economy*, 7, University of Łódź, Department of Space Economy and Spatial Planning, Łódź, s. 196–203.
- Styk J.**, 1995, *Chłopskie wzory zachowań publicznych i prywatnych*, [w:] I. Machaj, J. Styk (red.), *Stare i nowe struktury społeczne w Polsce*, t. 2, Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 21–27.

- Styk J.**, 1999, *Chłopi i wieś polska w perspektywie socjologicznej i historycznej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Suliborski A.**, 2003, *Funkcje i struktura funkcjonalna miast. Studia empiryczno-teoretyczne, Komentarz do zbioru monotematycznych publikacji stanowiących rozprawę habilitacyjną*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Suliborski A.**, 2010, *Funkcjonalizm w polskiej geografii miast. Studia nad genezą i pojęciem funkcji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Szubert R.**, 2010, *Kultura fizyczna w przemianach wsi polskiej w latach 1944–1956*, Wydawnictwo AWF Wrocław, Wrocław.
- Tuan Y.-F.**, 1987, *Przestrzeń i miejsce*, PIW, Warszawa.
- Tyszka A.**, 1967, *Kultura fizyczna jako składnik kultury współczesnej wsi w Polsce*, [w:] *Wychowanie Fizyczne i Sport*, t. XI, 3, s. 113–127.
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane*, Dz. U. 1994 nr 89 poz. 414.
- Wieruszewska M.**, 2012, *Lokalne, globalne, ponowoczesne wymiary kultury wsi*, [w:] A. Rosner (red.), *Społeczne i kulturowe zagadnienia przemian na polskiej wsi*, IRWiR PAN, Warszawa, s. 189–145.
- Wohl A.**, 1966, *Social Aspects of the Development of Rural Sport in Poland, According to Research*, *International Review for the Sociology of Sport*, 1, s. 109–135.
- Wohl A.**, 1977, *Sport wiejski a przeobrażenia wsi polskiej*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego, Warszawa.
- Wójcik M.**, 2008, *Miejsce człowieka na Ziemi – refleksje odnoszące się do geograficznego namysłu nad czasem*, [w:] W. Maik, K. Rembowska, A. Suliborski (red.), *Terytorium, region, miejsce – czas i przestrzeń w geografii, Podstawowe idee i koncepcje w geografii*, t. 4, Wydawnictwo Uczelniane WSG, Bydgoszcz, s. 41–56.
- Wójcik M.**, 2013, *Obszary versus miejsca, czyli o przestrzennych formach interpretacji przemian polskiej wsi*, *Studia Obszarów Wiejskich*, 34, s. 9–22.

Summary

The openness of rural areas in Poland to sport, observed in the second half of the last century, constituted a derivative of the dynamic transformation process in rural culture. The appearance of the new socio-cultural phenomena of mainly urban provenance, which came alongside the physical culture in rural communities, significantly affected and changed the lifestyle of rural population. Nowadays, when sport is deeply rooted in rural areas, similar phenomena may be observed. A good example is the expansion of the 'football culture' which takes place due to extensive presence of sport clubs, most of which promote football in rural areas. The article serves as an explication of the footballisation phenomena in rural areas in Poland in geographical categories and attempts to go beyond predominant sociological perspective regarding that matter. The aim of this article is to point out the relations between the spatial organization related to sport event and fans' activity. The authors, taking into account the spatial aspect as inherent in football competition, make an attempt to analyze the location and the function of football pitches and stadiums in local systems using the concept of place's function in morphological, spatial, economic and social perspective. By the application of an interdisciplinary approach the course of further research on this matter has been identified and justified.